

ՄԻՌԹԻՆ

ՀԱՍՑԷ

M. ARCHAM
Posit. Restaurant
ATHENES (Grèce)

Եթե չափազանց թիւն, կուսակցական
կայք հետեւողութիւն, թեթեւաբանութիւն,
ցուցանողութիւն և մեծամտութիւն մենք հե-
ռու ըլլանք, և անկեղծօրէն միայն հայութեան
ապագան խորհիրք, կարող ենք մենք զմեզ
վերականգնել ու հայութեան մօտաւորու կոր-
ծանովէ վերելք:

ՕՌԿԱՆ ՄԻՌԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻ

ԱՍՍԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ

1898 ՅՈՒՆՈՒԱՐ ԱՐԵՆԲ

ԹԻԻ 18

1898

Նոր Տարւոյ առթիւ Յեզ. Նախ-
կին գործառնութեանց ու մեր ուղ-
ղութեան վրայ մի համառօտ տեսու-
թիւն:

Աւանդական ու հանրացած սո-
վորութեան համաձայն, Նոր-Տարի
պարտականութիւն կը դնէ մեզ սըր-
տապին մարթնները ընելու, որ ըս-
կըող տարին երջանիկ ու բարե-
բաւոյ լինի. ու միանգամայն նա լի-
նի թաւառացած հայութեան ապա-
գայ բարօրութեան նպատակին հա-
մար՝ անհրաժեշտապէս հարկ եղած
յաջողակց ու յաւատարմութիւն-
բուն և գործառնութեանց գարա-
գլուս մը: Մեր արտի խորհրդէն կը
մացնենք որ անցնին ու հեռանան
հայութեան համար այն վերջ՝ ար-
իւնտ ու արհաւիրքի տարիներն,
որոնք իրենց եղական երկայնիկով
նկրկալ քաղաքականութիւն, ու յաւա-
նորալ շահագործող ու համարող
մարդկութեան յաւիտեական ան-
ջնջելի ու անգարմանելի ամօթը լի-
նելով, մարդկային պատմութեան մէջ
սե էջեր պիտի գրուին:

Սկսող տարին, նոյնպէս մեզ
առիթ կ'ընծայէ մի անդադարձ ա-
նարկ ձգել թերթին նպատակի յա-
ջողութեան, ու մեր յեղ. նախկին
ընթացի գործառնութեանց վրայ զոր-
ունեցան յեղափոխական այլ և այլ
կուսակցութիւններ, 90ական թուա-
կանէն մինչև վերջերս: Մենք պիտի
փորձենք մի ամփոփօյր ընել անոր՝
որը սերտ կապակցութիւն ունի թեր-
թիւ ուղղութեանը հետ:

Թերթիւ հրատարակութեանը ձեռ-
նարկելով, իսկապէս ու անկեղծա-
պէս մեզ նպատակ ունեցած ենք
Ազգ. Գործը յառաջ տանելու նը-
պատակաւ կազմուած ու գոյութիւն
ունեցող, այլ անջատապէս ու տար-
բեր ծրագրերով գործող կուսակ-
ցութիւնները հիմնական միջոցնե-
րով ու պայմաններով իրար ձուլելով
միութիւն գոյացնել, որը ունենայ
այդ մեծ-գործի անվրէպ յաջողու-
թեան նպատակադրմար ու պատ-
շաճ ծրագրեր: Մենք ի սկզբան,
մեր առաջին քայլերուն մէջ սակաւ
ինչ գողցով ու վարանոտ, այլ ի
վերջոյ աշխարհի չորս ծայրերէն՝ ուր
որ հայ կար, ամէն դատակարարի
կողմէ, յեղափոխական և ոչ-յե-
ղափոխականէ, գիտունէն ու սոյէ-
տէն, հարստանէն ու աղքատէն,
կղերէն ու աշխարհականէն մեր բա-
րոյցած սկզբունքի մասին ցոյց տըր-
ւած խանդավառ ու համակրալի
ընդունելութեան վրայ, մեր ունե-
ցած դողդոջուն ու վարամբը՝ մեղ-
նէ հեռու, շատ հեռու ի բաց վը-
տարած ենք: Մեր նպատակի յա-

ջողութիւնը ու իրագործումը այժ-
մէն մեր հաւատքի կարգին ան-
ցած է:

Սակայն վերջի ամիսներս յեղ.
կուսակցութեանց պաշտօնական բե-
րան թերթերն, ու նոյն իսկ թեր-
թիւ մէջ հրատարակուած մի քանի
շահեկան յօդուածներ. որոնք մին՝
հանրաժանօթ յեղ. գործիչ պ. Թա-
վադէի գրչէն ելած էր. միութեան
անյաջողութեան և անկարելիութեան
իսկ նկատմամբ շատ վատ ու յո-
ռետեա ակնարկութիւններ ու յայտ-
նութիւններ ըրին, որոնք տխուր
հետեւանքն են այն բանակցութեան,
որը սկսած էր ժամանակէ մը ի վեր
երկու կուսակցութեանց միջև միու-
թեան առթիւ: Նոյնը կ'ընէ յօդու-
ածակիր պ. Թաւադէի, իր չափեկան
յօդուածի մէջ, բացարձակապէս յայ-
տարարելով միութեան անկարելիու-
թիւնը ներկայ հանգամանքներու
տակ, ու միայն ընդունելով հա-
մերախոսեան կարելիութիւնը:

Ինքն թէ՛ գործնականին մէջ միու-
թեան ու համերաշխութեան մէջ,
մին կամ միւսն ընելու ու յաջող-
ցնելու համար մի ահապին ու խո-
շոր տարբերութիւն չկայ, եղած
տարբերութիւնը շատ աննշան է և դա՛-
հայրենիքի գաղտնիքն ու անհա-
ւորութեանց համար երբեք կարե-
ւորութիւն չկրնար ունենալ, ու հե-
տեւապէս, երբ համերաշխութիւն
գոյացնել կարելի է, ինչո՞ւ կարելի
չըլլայ միեւնոյն ժամանակ մի հիմնա-
կան միութեան յառաջ բերելը. իսկ
միութեան ու համերաշխութեան եր-
կուքին ալ, ոչ միոյն և ոչ միւսին
բացարձակապէս անկարելիութիւնը
յայտարարողներուն դէմ, մենք ո-
րոշապէս կրնանք ըսել, թէ՛ երբ
այդ երկու սկզբունքներէն մէկ կամ
միւսը չլինի, յեղափոխութիւնը չի
կրնար գոյութիւն ունենալ. թերեւս
առ այս առարկայի թէ, ցարդ
տեղի ունեցած յեղ. շարժումները
ու գործառնութիւնները ինչպէս ե-
ղան առանց այդ երկու անհրա-
ժեշտ պայմաններու գոյութեան:

Մենք առ այդ կը պատառ-
խանք թէ՛ նորա մասնական
ու խմբական բաներ լինելով, այդ
մեծ-գործին յաջողութիւնը ապա-
հովելու պայմաններէն զուրկ, իս-
կական ու պահանջուած յեղափո-
խութեան մը գործըն չունեցան, մեր
ներկայ կացութիւնը, որ անվրէպ
հետեւանքն էր անոր, մի համոզիչ
ու կենդանի փաստ է մեր ըսա-
ծին. չձանրանանք ատոր վրայ:

Ազգ. այդ մեծ գործի յաջողու-
թիւնը՝ վերաբերելով Ազգին ամ-
բողջութեան, պիտի կարենանք ձեռք
բերել զայն միացած ծրագրով ու
անոր նիւթական-բարոյական մի-
ացեալ ուժերուն՝ միաժամանակ, մի-
անուապ և միահողուն կիրառու-
թեամբ, և առանց այս սկզբունքի,

ն'է մի արդիւնք ու բաւարար լու-
ծում չենք կարող ունենալ, առ՝
թաւառանական ճշմարտութիւն և
մեր անցեալի գործառնութիւններն
ու իրենց հետեւանքը. որը մեր ներ-
կայ կացութիւնն է. առ այս գո-
րեղ փաստ մըն են Մի բիշ աւելի
պարզաբանենք վեր՝ հաստատի մէջ
յայտնուած սկզբունքները, որոնց
բնաւորութեան մասին տարբեր կար-
ծիրներն ունեցողներ եղան:

Բայց թէ առանց մի ու
թեան կամ համերաշխութեան,
մեզի համար յեղափոխութիւն չկայ
և չկրնար ալ ըլլալ: Յեղափոխութիւ-
նը՝ որը ընկճուած ու հարստա-
հարուած ժողովրդի մը ինքնապաշտ-
պանողական ու արիւնշահեղ ընդդի-
մութիւնն է ընդդէմ տիրող ու հա-
րստահարող կառավարութեան բիրտ
ու առաւելագոյն ուժերուն, նա՛-
այս պարագայի տակ անհրաժեշ-
տապէս պէտք ունի գորտնոր ու-
ժերու, որոնցմով չընտմ յաղ-

թնամին ինչ զիջողութեան ենթար-
կել, այդ ուժերու աղբիւրը և շտե-
մարանը ժողովուրդն է մենք պիտի
կարենանք ստեղծել ազգին ամբող-
ջութիւնէն: Անոր մասնակի ուժերը,
այսինքն կուսակցութիւնները իրենց՝
իրարու չնմանող ծրագրով ու ոչ
միաժամանակ անջատ շարժումնե-
րով չեն և չպիտի կարող ըլլան
ի զուրկ հանել տոյն հասեալ այլ
շատ դժուար գործը: Այս ճշմար-
տութեան դէմ ո՛ր և է առարկու-
թիւն որ կրնայ լինիլ ո՛ր և է կու-
սակցութեան կողմէ, մեծ յաւանք-
տութիւն է և ճիշդն ըսելով, յիմա-
րութիւն պէտք է անուանել:

(Շար. յաջորդ թուով)

ՈՂԲԵՐԳ

Մի՛ լար Հայրենիք, մի՛ լար Հայաստան
թէ՛ մահ ու աւեր օր օրի շատցան.
Թէ՛ ցաւը լեցան սահմաններն Հայոց,
Թէ՛ ամէն կողմէ կ'իլծէ ձուխ ու բոց:

Ոտնակոյն եղած սուրբ եկեղեցիք,
Խաչ՝ Աւետարան Սկիհ պաշտելիք
Բաւ է, զո՛ւր կուլաք, ապարկին է
սուգ, ի զո՛ւր կը թափենք անմեղ արտասուք:

Մի՛ լար ո՛վ Հայրենիք, աղջկանք ի կակիծ
Թէ՛ պղծուեցաւ ձեր պատիւ անրիծ.
Թէ՛ դառնութիւն՝ չարիք անսահման
Ձեր պայծառ ճակտին վրայ գրուեցան:

Մի՛ լար Հէք որբեր՝ այրիներ Հերիք,
Որբեղուրկ մայրեր հայադուրկ որդիք
Մի՛ լար թէ՛ Եւրոպ, և կամ տաճիկներ
Ձեզ այսչափ անլուր բերին չարիքներ:

Մի՛ լար պատմութիւն թէ՛ Հայոց մեծաց
Դաժապանք սերունդ ինկաւ գետնա-
մաճ.

Անցնողը դարձաւ դարձողը կոխեց
Հայ աղբը ա խմբողջառնապէս հեծեց:
Եւ դո՛ւք սե չիբիք Հայոց սգակիր:
Առ ո՛ր բողբջք արտով բոցալիք:

Անգամ մը դարձէք, ու նայեցէք յետ,
Տեսէք թէ՛ ո՛րքիտ եկաւ այս աղէտ.
Տեսէք. և մըտէք թիւնչո՞ ենք դժբաղդ,
—Անգամ թ պոռնիկ ձեռք մնաց ձեր
բողբջք—

Աղաւոր Գարհատ
(Տես «Միութիւն» թիւ 16)

402

ՄԻՌԹԵԱՆ

ԱՂԵՐԱՆԴՐՈՒՄ, 17 դեկ. 97

Վերջի ատեններս ուղղակի իմ
անձին դէմ կարգ մը դաւադրու-
թիւններ կը լինին, անկեղծ, աղ-
նիւ մտքեր կը խղաթիւրուին և
ջարհեր կը պղծարուին ձուկ որսա-
լու նպատակաւ: Ուստի հարկ հա-
մարեցի ինձ հասած նամակներուն՝
ուղղակի կամ անուղղակի խօսքերուն
հրապարակաւ պատասխանել:
«Հնչակ» թերթը մինչև 1890
թուականին ժուճէվի մէջ կը հրա-
տարակուէր իւր յեղափոխական թերթ
զինչ հոգալիք գրատարութիւնը
դէն գիտէին թէ Մայր-Երկրի գրե-
թէ բոլոր յեղափոխական խումբեր
մեզ հետ կապուած են՝ և թէ մենք
Պոլսոյ մէջ վարչութիւն մը ենք և
բոլորովին անկախ կը գործէինք:
Երբ կ'իմանան թէ Փորթուգալեան
մեզ խաբած և վտանգութիւններ
չարաչար գործածած է՝ և թէ մենք
մեր յարաբերութիւն խղած ենք ի-
րեն հետ, կ'որոշեն Պոլիս գալ ու
բանակցել մեզ հետ:

Պոլիս եկան, ժուճէվէն պ. պ.
Շմաւոն և Ռ. Ս. Պարսկաստա-
նէն պ. Սիմէոն Մանուկեան և
... էն Կ. Յ. Մ. ք. Երկար
բանակցութիւններէ վերջ համա-
ձայնեցանք:

«Հնչակ» թերթ կուսակցութեան
բնաւորութեամբ որով կուրեցաւ
«Հնչակեան կուսակցութիւն». բուն
կեդրոն եղաւ ժուճէվ, մենք նորէն
մնացինք Պոլսոյ վարչութիւն. Մայր
Երկրի կեդրոն եղաւ Պոնտոս: Ժո-
ղովրդին դիրքակապակի ոճով (Մարտ)
անուանով յեղափոխական թերթ մը
ևս հրատարակուելու որոշումը տու-
ինք որ պիտի հրատարակուէր Պոն-
տոսի մէջ: «Հնչակ» որ երկը ա-
միս անգամ մը կը հրատարակուէր
30 սկի զրկեցինք ժուճէվ որով ըս-
կանք ամիս անգամ մը հրատա-
րակուել: Ուստի քանի որ սիրելի
ընկերներովս ստեղծեցինք «Հնչակ-
եան կուսակցութիւն». ընկերներուս
որոշմամբ ցոյցի պարագլուխն եղայ,
բանտի մէջ մինչև ազատուիս շըն-
չակեան մնացի, և այժմ Հնչակեան
եմ, կը գործուրամ Հնչակեան կու-
սակցութեան վրայ, կը պաշտիմ և
կը սիրեմ իմ բոլոր Հնչակեան մա-
քուր և անկեղծ ընկերներս:

Կարգ մը աղտոտներ դաւադրու-
թիւն ըրին անձին դէմ, քանի որ
վերջէն խայտառակուեցան իրենց
այդ դաւադրութիւններով, հարկ չեմ
տեսներ ազնիւ ընթերցողները զբա-
ղեցնել այդ աղտոտ խօսքերով և
ի վերջոյ կ'իղարկանք թէ, քանի
որ «Դաւանակցական» ընկերներուս հետ
յարաբերութիւն կ'ընեմ և կը տես-
նուիմ, անպայման կերպով «Դաւ-
նակցական» եղած եմ Ահա իմ

յանձանքս և մեծ ոխալը, ազնիւ
ընթերցողաց կը թողում դատել:

Հնչակեաններս ինչ նպատակի որ
կը ծառայենք նոյն նպատակին կը
ծառայեն Դաւանակցականները: Կու-
սակցութիւններս իրարմէ անջատող
մի միայն ծրագիր մը է, սուրիշ ոչինչ:
ես անոնց հետ միշտ սիրով կը
տեսնուիմ, բայց ոչ իբր Դաւանակցա-
կան:

Այո՛, ես ոչ թէ յարաբերու-
թիւն կ'ընեմ և կը տեսնուիմ «Դաւ-
նակցական ընկերներուս հետ, այլ կը
սիրեմ և կը յարգեմ, իբր հայը, և
իբր ապագայի գործակից ընկերը:
քանի որ վաղ կամ անապառն մէկ
պտուճ, մէկ հոգիով ձեռք ձեռքի
տուած՝ միացած, պիտի կուտինք
մեր արիւնաբերութիւններն դէմ և
մեր հարիւրհազարաւոր մարտիրոս-
ներու վրէժը պիտի լուծենք, ի հար-
կէ անոնց սակարներ հողերու տա-
կէն թէ բացողեայ վրէժ վրէժ
կը պտուսն:

Ձեմ կարծիք թէ սխալ համո-
ղուած լինիմ, նպատակի մը հետեւե-
լու համար ս է ր անհրաժեշտ է,
սէլը յառաջ պիտի բերէ մի ու
թիւն, միութիւնը պիտի գոյացնէ
զօր ու թիւնը, գործութեամբ
պիտի յաղթենք մեր թշնամոյն,
յ աղթ անսակով է որ ձեռք
պիտի բերենք ազաւոսութիւն
նր, ազատութիւնով պիտի հա-
նինք մեր ն պատակին:

Ինչպիսի որ Դիմակաւորներս
պիտի պարզէ ամէն ինչը, ինձ հա-
մակարծիք եղող բազմաթիւ շըն-
չակեան ընկերներովս, հակառակ
ենք Հնչակեան վերակազմակերպ.
Վարչութեան, և կը բողբջենք ի-
րենց ապրիլի ընթացքին դէմ. ար-
դէն եթէ ամենուս վտանգելի, ան-
կեղծ և անձնուրէր հին ընկեր մը
ունէինք այդ վարչութեան մէջ, պ.
Միհրան Տամատեանն էր, նա սր
ամիսներէ թ վեր հրաժարած է կե-
դրոնական վարչութեան անդամա-
ցութենէն և այժմ կը մնայ ան-
կեղծ Հնչակեան մը:

Բազմաթիւ ընկերներովս կեդրո-
նին հակառակ և բողբջող ըլլա-
նուս համար թերեւ շատիւ կար-
ծուի որ մի նոր կուսակցութիւն
ստեղծել կ'ուզենք, —մենք նոր կու-
սակցութիւն ստեղծելու երբեք մտա-
դիր չենք և ստեղծողին ալ այն-
չափ հակառակ ենք և կ'ատենք,
որչափ հակառակ ենք և կ'ատենք
մեր արիւնաբերութիւնը:
... Թշնամին,
բայց մենք կուսակցամիութիւն չու-
նինք ընաւ. քանի որ սկզբունք
մի ունինք և նպատակներս է ժո-
ղովրդի դերագոյն շահերուն ծառա-
յել, երբ ժողովրդի դերագոյն շա-
հերը պահանջեն. այլեւ մեզ հա-
մար նշանակութիւն չունենար, ա-
րուր, կուսակցութիւնը քանի որ
մենք գործին նուիրուած ենք, մ-
նէն ինչ գոհելով ամենայն յօժա-
րութեամբ գ'երթանք կը խոնարհինք
ժողովրդի շահերուն առաջ, և կը
արժենք:

Կուսակցամիութիւնն է որ յա-
ռաջ կուգայ «ես» և «պառք»:
Ինքն համոզուած ենք որ «ես»
և «պառք» միութիւններն են որ
ողովուրդը բերին այս վիճակին
ասուցին: Ինչո՞ւ «ես» երբեք
էթէ յիշենք 94 թուականին ժողու-
րդի վիճակը և ակներեւ ունենանք

ներկայացուցիչներու գաղափարը առնել, և ապա անոնց խորհրդով գործադրել:

21. — Միայն կեդրոնականները և բոլոր լիազոր ներկայացուցիչները պէտք է ստանան աստիճանաբար ամսաթուղթներ, որոց քանակութիւնը՝ երկրի նստեմատ կեդրոնը կ'որոշէ:

22. — Երկու կամ երեք տարեկան անգամ մը ընդհ. ժողով գումարել բոլոր պատգամաւորներու (լիազոր ներկայացուցիչ) ներկայութեամբ՝ Այն ներկայացուցիչները՝ որոնք ինչ ինչ բանաւոր պատճառներով չեն կարող ներկայ գտնուիլ կրնան իրենց ձայնը փոխանորդաբար տալ ուրիշ մատակայ և ծանօթ ներկայացուցիչ մը, որ ընդհ. ժողովի մէջ երկու կամ երեք ձայն կ'ունենայ:

23. — Կեդրոնը ընդհ. ժողովի առջև իր համարադրութիւնը ընկնել յետոյ, կը ձեռնարկուի նոր ընտրութեան ներկայացուցչաց գաղափարէն բուժարկութեամբ և նորընտիր անգամներէ (լիազ. ներկ.) դարձեալ կը մեկնին իրենց տեղերը:

24. — Միութեան գործը կարգադրող յանձնախումբը՝ Դաշնակցական և Հնչակեան կուսակցութեանց ձեռնհաս և կարող ներկայացուցիչներու ներկայութեամբ և անոնց գաղափարէն բուժարկութեամբ նոր կեդրոնը կազմել յետոյ իր առժամանակեայ պաշտօնը կատարած ըլլալով կը հետանայ գործէն. եթէ նորակազմ վարչութեան մէջ անդամ ընտրուած չէ:

ՆՅԱՆ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՔԵՆՏԵՆՆԵՆ
(ԲՈՒԴԱՆԻ ՓԱՓԱՉԵԱՆ)

(Շար. 17րդ թիւէն)

Երկրային մթնադր իբր գիտնալի պատգամաւոր վրայ կը հասնի ընդհանրակց կրթականներէ գուռ որոնք, խումբ վրկուած էր, ու այս ընդհարումը խմբի անդամներէ ճակատամարտը կը լինի:

Սուրբի այս առաջին ընդհարումը թուրք կառավարութեան ու իր ստորադասներու գիտնալի վրայ մի ահարկու սպառնալիքներ կը թողնէ: Չայնի նուազեցու համար սահմանակից կառավարական ամէն շրջանակներէ հեծելազորք'ը կը թափին գաւառի հայրենակ գիւղերն և գայնի կ'նշխարեն պաշարման մի խնայ գրութեան: Սուրբը կ'ունենայ շատ ընդհարումներ, ու քանիցս իր խնայ պաշարուած գիրքէն անվաւ կ'ազատուի: Մի անգամ Պատուելին տան մը մէջ ապստամբած էր, գայն կը պաշարեն հարկաւորներու գիտնալի: Նա ծպտեալ պաշարոններու կարգերը ձեռքիցով, անվերջ գուրս կուգայ ու ապուշ պաշարողները, տակաւին ընդ երկար անոր կ'ընդառնեն ի գուրս: Անոնք հայ փախստականներու գէմ մըն շատ մը ընդհարումներու մէջ, շատ արտաքարգ ու յամառ դիմադրութիւններու ու գիւղացական անձնութիւններու ներս տեսած լինելով, կը հաւատարմի թէ անոնց վրայ մի գերեզման ուժ կայ, որու միջոցաւ հայ փախստականներ անընդունաբար կրնար իրենց քովէն անցնիլ. ստուպիւլ Պատուելին անցած էր:

Նոյն տանները՝ մատակայ երկու գաւառներու մասնակիցներու ու հրապարակութեան մէջ օրուան գործառնութեանց առթիւ անհամաձայնութիւններ ու գծադրութիւններ տեղի կ'ունենան: Իրենց մէջ համաձայնութիւն ու համեմատութիւն գոյացնելու համար, խմբակներ՝ Արխանան, հրաւեր կ'ստանայ, Գործին փառող Արխանանը չէր կրնար:

Նոր անտարբեր մնալ այն հրաւերին ախարկողը ընկերները իրարմէ կը բաժնուին, մին կ'երթայ մի կողմը և մին՝ միւս կողմը, ու այդ կը լինի վերջի բաժանումը երկու անբաժան հոգեկներու:

Շատ չանցելու Արխանան 4-500 գիտնալիներէ ու խուժանէ կը պաշարուի իր խմբով, և լուրը կը հասնի Պատուելին: Սա՝ թէ և հիւանդ ծանրապէս կը ջանայ ու կը յաջողի 18-20 գիտնալի ընկերներ պատրաստել ու օգնութեան ուղարկել պաշարուած բաժնուին համար: Զորավար խումբը յուսալից ճամբայ կ'ելլէ. կը սուրայ, կը թռչի, բայց պաշարուող խմբէն 1-2 ժամ հեռու տեղ մը, կ'իմանայ որ Արխանան իր խմբով անձնատուր եղած էր: Խումբը սրտաբեկ կ'որոշէ ետ դառնալ: Տխուր լուրը կը շահեմահարէ Պատուելին ու զայն կը գամէ անկողնոյն շատ օրով:

Վերջապէս նա բաւական կը կազդուրուի ու իր առողջութիւնը կը գտնէ. սակայն անմահ ընկերներն բացակայութիւնը և կառավարութեան խիստ հայտնաբեր անհունապէս կը դժուարացնէ գործին շարունակութիւնը, ու նա կ'որոշէ արտասահման գնալ, իր քայքայուած առողջութիւնը հիմնապէս դարմանելու յուսով:

Հնկերները կը հոգան անոր ճանապարհածախը ու կը հայտնայ թին անցալի մը, որով նա կը թողու իր այնչափ սկսած ու պաշտած մ'աւթ ի նը, խառնակ ձգած փամփուտանցը և հայ անձնութիւն սիրուն զը փղան ու զլիւի փաթախ:

93ի ամառը նա իբր պարզ ուղևոր անվաւ կը հասնի Վատնալի ավեր, ուր գործախտաբար կը պատահի հայրենակից ծանօթ թուրք մը, որը շատ լաւ գիտէր վերջի տարիներու մէջ անոր ունեցած ըմբոստ ընթացքը օսմանցիներու հայրազուն Սուլթանին գէմը Վատնալի անվերջ էր. սակայն նա չվարանիր, անձարակի էր և իր իրաւունքները որքան մը կը սահեցնէ թուրք'ն աւելին մէջ ու Պոլիս կ'իլլէ անարգել: Վատնալի անցած էր, ու ինք ազատուած:

Սուլթանի հայածական ֆէտախ' սուլթանապատեան հաստատութեան մը մէջ շատ մեծարարներով կը հիւրասիրուի պաշտօնակալէս 15 օր ու անկէ կը մեկնի Աթէնք, ուր էր տակաւին կուսակցութեան կեդրոնը:

Ա. Սուլթան աւելի կը մնայ հոն. կը լսէ, կ'իմանայ շատ բաներ. կեդրոնի նկատմամբ իր ունեցած համարանքն ու հաւատքը կը խախտուի: Իր ձեռք բերած տեղեկութիւններն ու տպաւորութիւնը յայտնող մի քանի նամակներ կը գրէ Պոլիս իր շատ մօտաւոր մի ազգական ընկերով. բայց անոնցմէ միայն մին կը հասնի իր հասցէին, իսկ միւսները կը մնան կեդր. գրաքանիչի մօտ:

Պատուելին տակաւին կեդրոն չհասած, շատ բարձր գաղափար մը կազմած էր անոր մասին. նա կը յուսար հոն տեսնել ընտրելազորն իսումը մը փորձառու, կարող, հայրենասէր ու անձնուրաց մարդերու: Հետամուտ կը լինի ուղղակի կամ անուղղակի միջոցներով հասնելու ու հաւատել այն մեծամեծ ու զօրաւոր, այլ անգոյ պատրաստութիւններու քանակութիւնը, զորս ինք ու իրենց անհատական հաւատացած էին: Երկար հետամտութիւններ ու պայտուսներ կ'ընէ ի գուրս: Հիւսափափ ու յուսախաբ անոր կը մեկնի Եգիպտոս:

Վերջապէս 93ի օգոստոսէն մինչև ի մահը, շուրջ չորս ու կէս տարի ժամանակամիջոցը անցուցած է, մնալով մերթ Եգիպտոս, մերթ Ռուսաստան և մերթ Յունաստան: Օտարակերութիւնն էր նաև զէր ակտիւ, Ժողովուրդի գիտնալիներէ անկողնու ձեռքը կը սեպէր, ատոր համար, ուր որ կ'երթար, նախապէս զօրմը կ'սկսէր փնտռել իր քրտնեղով ապրելու համար: Անձնական գործ ունենալը երբեք անոր ազգիցը ե-

ղած չէր հանրային գործերէ քաշուելու, թէ Յունաստանի մէջ և թէ Եգիպտոսի մէջ ժողովրդական գործերու մէջ իր մասնակցութիւններ ունեցած է: 93-94 թուականներու մէջ Եգիպտոսի մէջ շար մը ընկերներ յեղ. կուսակցութիւնները միացնելու համար ժողովներ կը գումարէն, խորհրդակցութիւններ կառարկով, որոշումներ կը հաղորդեն պ. Նազարէկի, որը յեղ. հրապարակը իր մեծամասնութեան վայրը հռչակած էր: Միութեան փափագող ու աշխատողներու մէջ, առաջին տեղը կը բռնէր Պատուելին:

Նա իր գործնական կենսոյով ու փորձառութեամբ իրականացնում էր գրական մարդ դարձած էր: Ազգ. և այլ մեր գործերու հետ առնչուած թիւն ունեցող գործառնութեանց ու գէպերու հետեանց առթիւ ընկերներու կողմէ յայտնուած լաւատես կարծիքներու գէմ, նա միշտ աննպաստ և յուստես կարծիքներ կը յայտնէր. և այնչափ պատահ ու համոզուած էր իր հայեացքներու վրայ, որ գրաւ ալ կը գնէր: Զէյթունի կուսակցութեան նոր սղարումը և յետոյ հելլենութեան պատերազմի ժամանակ հելլենական բանակի առաջի հնչողները յաղթանակներու պահու, իր շատ մը ընկերները իրենց լաւատեսութեամբ կը յայտարարեն թէ կարծիք Սուլթանի սկսած կուր չիւնեմաբունական կուրի հետեանցը պիտի ունենայ. սակայն նա ատոր հակառակը կը պնդէր, ու որուն համար այսպէս կը գրէ իր մէկ մտերմական նամակին մէջ. «Մառք պիտի կրեմ որ, Ձեր հայեացքներու մէջ Ձեզ միտքն չեմ. հերքեք է որ ես մի անգամ թուրքն ու հելլեններ տեսած եմ. թուրքն իմ թշնամին լինելով երբեք չեմ ցանկար, որ գէպերը անոր նպատակով կերպով վերջանան, բայց չեմ ալ կրնար գաւառներ իմ համոզումներու ու հայեացքներուն, զորս կազմած եմ իմ խնայքն ուսումնասիրութեամբ շատ անգամ փորձելով գործունէութեանս: Դէպքերու հետեանցը եղաւ իր հայեացքներու համաձայն:

Հայրենիքի վստակաբեկ ու աւրի գիտնալի իր քայքայուած առողջութիւնը հիմնապէս դարմանելու շատ յոյսեր կը աւածէր. այն մասին շատ ջանք ու հոգածութիւն ունեցաւ: Բայց վերջին տարին յոյսը կարած էր, սկսած էր արիւնք թքնել ու զգալ իր հիւանդութեան մահադիմ հանդամաբը. ալ համոզուած էր թէ պիտի մեռնէր: Մեռնելէ չէր վախար, սակայն մի բան կար, որ հոգի'ը կը տանջէր ու սիրտը կը կրճէր. ատ' օտար ու պանդուխտ երկրի մէջ մեռնիլ էր:

Նա իր այն անհուն վշտին ու հատուածին համար վերջերս իր մէկ նամակին մէջ, զոր ուղղած էր իր մօտաւոր ընկեր ազգականին, հետեանց սրտայոյզ տողերը կը գրէ. «Իմ առողջութեան մասին ալ չեմ ուզեր գրել, քեզ ալ ինձ հետ չեմ ապրիլ: Համարակցած է կուրծքս ցաւիլ ու որոնեալ ատեններ վրաս ալ քրտնեղ մը կուգայ: Հոգւոյ չէ թէ մեռի եմ. շուրջ պանդխտութիւնը տեսար, այն է զիս հաղեցողը: Այնչափ հարուստ ու կարեւոր մէկը չեմ, որ գէթ ոստ'ը կորնեմ փոխադրող մը ըլլայ. սիրած ու պաշտած հայրենիքս զըրկուելէ վերջ, ոսկորներս ալ պիտի գրկուին հոն հանգիլէ:

«Այսօր մի քիչ ուրախ եմ. հակառակ իմ հայեացքներու, թե՛ քրեւս սկսուած կուր (հելլենութեան) թուրքի վարչութեան մէջ մի գոհացուցիչ փոփոխութիւններ տեսնելու պատճառ լինի, ու մենք «կարող ըլլանք գնալ հոն, ուր «պատրաստեմ վաղի գերեզման»:

Նա հակառակ իր սուրբ տենչերու իրազօրման, վերջապէս անկողնի կ'իյնայ զեկտ. ամառ սկիզբը. իրեն չպակեցան ոչ մի խնամք իր սիրելի բարեկամներու և ընկերներու կողմէ. սակայն նա հիւանդին, Հայրենիքի հաղած էր մայած գիտնալին մահը անխուսա-

փելի էր, զոր նա հասած կը տեսնէր յայտնապէս: Հոգեվաղը իր վերջի րոպէին, իր անարի մօտ հակող ազգականին ուղղելով խօսքը. «Տակաւին շատ պարտականութիւններ ունէի կատարելու, սակայն ես, ես» ու կիսաարտ թողով խօսքերը կը փակէ իր աչքերը, վեցօրեայ հիւանդութիւնէ յետոյ: Գահիրէի մէջ:

Հանգիստ վստակաբեկ ոսկերացող, ո' հայրենիքի արի ու անվերջ գիտնալի, բու յիշատակը յաւէտ սուրբ պիտի մնայ մեզ համար: ու՛մենք բու գաղափարի ընկերները, կ'ուստենք բու ուղիով ու շաւիղով ընթանալ և շարունակել այն կուրը, զոր դու և քու գիտնալիները սկսած էք, մինչև որ կարենանք բարձրացնել ազատութեան սուրբ գրօը քու սիրած ու պաշտած հողի վրայ, արուն առաջին նահատակ-գիտնալիներէն մին ալ դու ես:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. ՊՈԼՍԷՆ Լոնտոնի Սթանթոնի կը հեռագրեն թէ ի մօտայ նախարարական փոփոխում մը պիտի ըլլայ, յորում Մահմուտ ձեւալիտին փաշա պիտի յաջորդէ նախարարապետ Սալիլ Ռիֆաթին:

ՊԻՉՄԱՐԻՔԻ հիւանդութիւնը երթալով կը օտուկանայ, այնպէս որ այլեւ ո'չ կը գրէ և ո'չ կ'ընդունի իր բարեկամաց այցելութիւնը:

ԷԼՊԱՍԱՆԻ ԵՒ ՕԳՐԻՏԱՅԻ մէջ բնակող ապաւնիացիները թրքական ցրենի զրկուելու նախապաշարեալ քրիստոնեաներ են և միւսնոյն ժամանակ ի շնորհս աւստրիական հիւպատոսին պապական կրօնքը ընդունած և իրենց կրօնական պարտականութիւնը գաղտնի կը կատարեն: Առ այս ապաւնիացիներ տեղոյն ուսական հիւպատոսին խնդրագիր մը մատուցանելով անոր միջամտութիւնը կը պահանջեն, որպէս զի իբր բացարձակ քրիստոնեաներ ապստոսել կատարեն իրենց կրօնական արարողութիւնները, սակայն նկատի չառնուեցաւ անոնց խնդրագիրը, այս առիթէն օգտուելով Աւստրիական հիւպատոսը յաջողեցաւ իր նպատակը իրագործել: Այժմ Աւստրիոյ Գարապաղի կառավարութիւնները ամեն ջանք ի գործ կը դնեն զայն կողմնակալ և չեղեալ նկատուիլ համար, բայց սաչէ այլ ևս ամէն ինչ լրացած է:

ԹՐԻԱԿԱՆ պաշտօնական թերթը հրատարակած է Ռիֆաթ փաշայի Աթէնքի դեսպան անուանումը: Ռիֆաթը Պերլինի և Ս. Բէթրաուրկի օսմ. դեսպանատանց քարտուղարութեան պաշտօն վարած է: Եւ պիտի մը առաջ Լոնտոն նոյն պաշտօնին մէջ գտնուած և յետոյ վաղեմի թերթի դեսպան անուանուած էր: Ռիֆաթին կ'ընէ քրիստոնեայ է:

Սուլթանը հաճութիւն տուեր է Մարաթթուրաթօ իշխաի Կ. Պոլսոյ հիւղեհայանի պաշտօնն ստանձնելու:

ՉԻՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը Զարին աշակցութիւնը խնդրած է:

ԶԱՐԱՆԿԱՆ կառավարութիւնը Սալապահան Ուլիխանսի մէջ իր նաւատորմը կը զօրացնէ:

Բ. ԴՐԱՆ կողմէ Պուլկարիոյ ցայս վայր և ոչ մի պէրաթ չէ արուած:

ՍՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ.

Կը խնդրուի այն բաժանորդներէն, որոնք մէկ ու կէս տարիէ ի վեր անընդհատ թերթ կը ստանան առանց սանթի մը իսկ վճարելու: Թող հաճին փութացնել իրենց բաժնեկից վճարումը: Իսկ անոնք որ չեն ուզեր ոտանալ թող՝ հաճին թերթը վերադարձնել:

Մեր անցեալ համարի ազգաբարութեանց բաժնին մէջ սխալմամբ գրուած է Պուլկարիոյ բաժանորդաց դրամը զրկելու հասցէն: Ուստի փոխանակ Բէտտէնէ պ. Մ. Գրիգորեանի պէտք է ըստ անաշնոյն զրկել պ. Գառնիկ Տէօթը: մէճեանի ի Ռուսոնը: Իսկ Սերպիոյ և Ռուսոնիոյ բաժանորդները իրենց բաժնեկիցը պէտք է զրկեն պ. Մանուկ Գրիգորեան,

Monsieur
Manouk Krikorian
Kazarma Pomperielor
KUSTENTZE
(Roumanie)

ՉԻՆԱԿԱՆԻ թերթիս յաջորդ թուին հետ կը զրկուի ցանկացողաց:

Ամերիկոյ Թրոյ քաղաքէն պ. Համարաժուժ Շահէնեան կը խնդրէ մեզէ զուղացնել հայրիկ, որ չփափաքին Ամերիկա երթալ, որովհետեւ շատերը անկարագրելի թշուառութեան ենթարկուելով կը դեգերին. որոնք կ'ուզեն վերադառնալ բայց չեն կարող իրենց ճանապարհածախսը հաշտայլել:

Վ Ր Ի Պ Ա Կ Ն Ե Ր

Միութիւնի ներկայ համարի առաջնորդութիւնը բաժնին մէջ հետեւեալ սխալները սպրդած են:

Յոր սիւնակ 46րդ տող՝ Թերեւս պէտք է կարգալ (եթէ), Յոր սիւնակ 3րդ տող՝ ճշմարտութիւն և (ճշմարտութիւն մըն է), նոյն սիւնակին մէջ՝ 26րդ տող ենթարկել, (ենթարկել), 26րդ տող ինչ, (սակաւ ինչ), 27րդ տող՝ այդ, (Այդ), 28րդ տող՝ ժողովուրդն է (ժողովուրդն է), 28րդ տող՝ մենք (մենք՝ այդ պահանջուած ուժերը), 29րդ տող՝ պիտի կարենանք (պիտի կարենանք միայն), 35րդ տող՝ հասեալ (հոյակապ): Վերջի ամբողջ տունը այսպէս. Այս ճշմարտութեան գէմ՝ եթէ ինի ո' և է աւարկութիւն ո'ր և է կուսակցութեան կողմէ, պէտք է անուանել զայն «մեծ յաւանդատութիւն», և կամ ճիշդն ըսելով «մեծ յիմարութիւն»:

Մեր անցեալ թուին մէջ Ամերիկոյ «Տիգրիս» և «Եփրատ» թերթերու ծանուցման մէջ մին շարաթական իսկ միւսը կիսամեայ դրած ենք. մինչդեռ երկուքն ալ շաբաթաթերթեր են:

Միութիւնը՝ այսուհետեւ լոյս պիտի տեսնէ իւրաքանչիւր ամսի սկիզբը:

ԱՐՏՈՒՍԷՐ
ANTONIOΣ KOKKHNOΣ

ՍՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՍՄԻՈՒԹԻՆԻ
ԱԹԷՆՔ, ՀԱԹԿ. ԱՋԱՍ ՏՊԱՐԱՆ

այսօրվան վիճակը չստ գիտա-
պիտի համարվի որ օգտակար ը-
լալու փոխարէն ազատարար եղանակ
հայ ազգին և ժողովուրդին: Մենք
կոչ կ'ընենք այն անապիւս և ստա-
նէր և փառաւոր պարտնէրուն,
եթէ կարող են թող հեղեղին մեր
ըստած'երը՝ եթէ ոչ լռիկ մնին թող
հեռանան ասպարէզէն:

Մեր թիւը բաւական ոտուար է
և հեռագիտէ կ'ստուգարայ, կոչ
կ'ընենք ամէն ազգի, մարտի և
անկեղծ յեղափոխականներու: Գալ
միանալ մեզ հետ, մեր մէջ բնաւ
խորտակւն չկայ: Հնչանիւնըսէ ի
զատ (ինչպէս կան) կ'ընդունինք գըր-
կարաց ամէն յեղափոխական և հայ
կըրպայրներ, ըլլան Գալանցական,
ըլլան Արմէնական բաւական է որ,
անկեղծ, անհաշտախոր լինին, մա-
քուր անցիւր և ընթացք ունենան և
միևնոյն ժամանակ վստահելի լինին:

ՄԵՐ ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ԳԱՂՈՒՓՈՐ

Ա. — Կուսակցութեանց արդի
ընթացքը տեսնելով և անցեալն աշ-
քի առաջ բերելով համարուած ենք
որ ժողովուրդի այս թշուառութեան
պատճառներ, անխաբարութիւններ,
զեղծումներ, կուսակցամուլութիւն-
ներ, աստիճաններ և փառա-
սիրութիւններ եղած են: Ուստի ու-
րջած ենք ամէն ճիշդ թափել ամէն
զոհողութիւններ ընդ, ինչհանուր
է ի մ'ն ա կ'ա ն մ ի ռ ի թ ի լ ի ն
յառաջ բերել, ամբողջ յեղափոխա-
կանները մէկ գրօն տակ, մի ս'ըտ,
մի հոգի և մի բանակ լինելով գոր-
ծենք, որպէս զի կարենաւք ժողո-
վուրդին այս թշուառութեան վերջ
տալ, միշտ լուծել և նպատակ-
նուն հասնել:

Բ. — Պէտք է բոլորովին ար-
տաքստին և հեռացուն յեղափո-
խական Ս. ասպարէզէն անոնք՝ որ
անցեալի մէջ զեղծումներ գործած
են և իբր թախտախորներ կոսկա-
ծելի եղած են և թէ ներկայիս շատ
վստահելի ու անկեղծ չեն նը-
կատուիր:

Գ. — Նմանապէս կուսակցու-
թիւններէ ահիշդ, խեղճի և ան-
կործնակաւ անձինք պէտք է ըն-
տառուն լինողը պատգամաւորներ,
և բանակցին նպատակայարմար ծը-
րադիր մը պատրաստելու, միութիւն
յառաջ բերելէ ղինի, զեղծարներ
պէտք է ընտրելի դրեղով բարձր,
զուսանալու, անկեղծ, խեղճի և
ժողովուրդին վստահութիւնը վայելող
անձինքներէ:

Մեզ ընկերացող ընկերներու և
այլք լուրջ կարծիքներուն պատ-
րաստեղ միտ համոզուելու:

Մերիւն ընկերները

Եթէ իբր հայ ժողովուրդի զա-
ւակ կ'ուզենք իբր հայ մեր պար-
տականութիւնը կատարել, որ ու-
նինք առ Ազգին և Հայրենիք, եթէ
հուզենք մեր եղբայրներու թշուա-
ռութեան վերջ տալ, եթէ կու-
զենք մերկ ու նոթի մայրերուն
ու քոյրերուն արտասուքները դադ-
րեցնել և եթէ կ'ուզենք մեր դարա-
ւոր սորովութեան չըթան փշրել
և իբր մեզ իրաւունքներ ձեռք բե-
րելով ազատ ապրիլ, պէտք է ա-
մեն զոհողութիւններ ընենք, պէտք
է թողունք կրքեր և «ս»եր, որ
առաջ ձեռք կարկռանք իրարու և
անկեղծութեամբ ըսենք. «եղբայր
ներ մենք. որպէս զի պատմութիւնը
մեզ համար գրէ «Հայ ծնանք
ու Հայ մեռանք» որովհետեւ
ամեն ինչ մեր միանալին կախուժ
ունի, եթէ մենք ախտախոր միութե-
ան գաղափարը ընդհանրացնել
թիւններն ստուարացնել, այն ատեն
այն բոլոր իստասէր, փառասէր և
բախտախորդը առտու պարտնէրը
ինքնին կը քաշուն ասպարէզէն,
ինչպէս 90 թուականէն սկսեալ չա-
տերու անուններ ան մտրով գը-
րած է պատմութիւնը. իբր վա-
սակներ, Յուզանք և մատնիչներ,
անոնց անուններն ալ իրենց կար-
գը պիտի անցնի:

Դանի որ յեղափոխութեան հո-
գին այլ ևս չունինք հայութեան
մէջ, քանի որ ամեն հայ այսօր
յեղափոխական է, միայն . . . կը
պակտի իրեն. քանի որ ամէն ինչ
միութեամբ միայն ձեռք բերել կա-

րելի է, ուրեմն ախտախոր եղբայր-
ներ, ընկերներ որ առաջ միութե-
ան յառաջ բերել, հաստատ հա-
մադրուելով թէ՛ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԻՌԻ-
թիւնն է որ մեզ մեր նպատակին
պիտի հասցնէ. ուրիշ ոչինչ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ. ՃԱՆԿԻԻԼԵԱՆ

ՄՐ ՀԱՄԱՐՈՍ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

ԳԱՀՐԻՆ, 10 դեկտեմբ. 97

Գլխաւորաբար քանի մը տարիէ
ի վեր հարստահարեալ հայերը տա-
րապի իրենց հայրենի ախարհէն,
հաշտական իրենց սեպական տնէն,
վտարեալ իրենց վաճառատնէն, բա-
ժանեալ իրենց սիրելիներէն, այսօր
Պուլկարի, Ռուսիա, Եգիպտոս,
Եւրոպա և այլ ամէն ուր որ կը գըտ-
նուին. իրենց ողորմիկ և յուսահատ
կացութիւնը մոռնալով բուն տնե-
նէ խորապէս զգածեալ, հնարք մը
կը մտածեն հնչական և Գրօնական
յեղափոխական ընկերութիւնները մի-
ացնելու, և այսուհետեւ հայ ազգը
մահուանէ, հալածանքէ և տառա-
պանքէ փրկուել, և հեռաւարտ ինք-
նօրէն կենցաղավարութեան ասպա-
րէզ մը բանալու անոնց առջև: Ինչ
ողորմիկ համարում, զայս կը խնդ-
րեն և կը վշտակիրն ըսելով. — կամ
այն երկու ընկերութիւնը վերցնելու
է, և կամ պէտք է միանան, որ մեր
ազգը փրկուի. այս եւս հայոց ամբ-
մու իրաւացի՝ բայց անընդհանրաց
զանգաւանքը. որոնք զմեզ յառաջ
մտած, կամ նկատողութեան չեն
ստացած մեզ բարեկամ ձեւացող այլա-
սեռ, և ընտանի սատանաներու խոս-
քըն ընել, որոնք սե վարագուրի տակ
զարանակալ եղած, ահարկու դիւր
խաղացին, և պիտի խաղան մեր զԸՆ-
կիւն արտաստեղծով հայութեան ար-
ժանապատուութիւնն, որինակելի բա-
ջութիւնն ու գործունէութիւնն, և ան-
պատուաբեր տրամադրութիւններն, որք
ինչպէս որ պատմութեան ասպարէզով
հաստատուած է: Եւ քանի որ ընկե-
րութեանց սմանց գործիչներէն, ու-
րոնք մեքենայանման ազգանուէր և
աննուորայ հայոց երկուստեղու-
թիւն, կայր գործիք ընկելով՝ անոնց
ձեռքի ստերն առ'ն և իրենց սիրտը
մեղցին. հաշիւ մը, զոր անաչառ պատ-
մութեան թողուած է տեսնել:

Այս մահու և կենաց խնդրոյն
համար արտասահմանի հայ լրագրու-
թեան մեծագոյն մասը միութեան
հրաւէր կարգաց խօսք հասկնալ չու-
զող կամուպաշտ, անգութ և անձա-
սէր ունեց, որոց ձեռքը զմեզ զա-
բար խաղալիկ ժողաւ հայու անկեղծ
բազը, և քայքայեցաւ անոր դարա-
ւոր դուրսութիւնը: Զնամարտութիւն մը,
զոր նոյն իսկ յիշեալ երկու ընկերու-
թիւնք ակամայ խոստովանեցան, և
պատմական ապացուցութիւններ չը
կրնալով խուսափել պիտի խոստովա-
նին իրենց անհեռատես, անփորձ
և տղետ վարմանց անհաշտելի և ան-
փոխարինելի վնասներն, և որպէսզի
վստահելու և հոգին բերանը եկած, և
յուսահատած ժողովուրդին յիշեալ ըն-
կերութեանց նկատմամբ ստուգած հա-
կաւորանքը, զուսանքը և արդար զայ-
րոյթը չափաւորուի և կամ առ յիշ-
եալ ընկերութիւններն ունեցած վըս-
տահութիւններն իրենց ընկերու-
նոյն ընկերութեանց ներկայացուցիչ-
ներն սկսան միութեան փափաք կեղ-
ծելով շատ անգամ այլ և այլ տեղեր
միութիւններ կազմեցին, միութեան ջերմ
փափաք յայտնեցին, և այսպէս մենք
միանալու պատրաստ ենք, բայց ինչ
ընենք, միւս կողմը չուզե՞ր ըսին, և
զերտասական այս միացման հա-
գուստին տակ ունենք Պուլկարեան
ազգական յարուցիլ, ունենք Եգիպտո-
սէն ձայն բարձրացուցին, ունենք Ժը-
նէվէն արձագանք տուին, և այլք
սրճարաններու, ու փողոցներու մէջ
ստատկապէս վիճեցին, երբեմն ալ ա-
խորժակներն բաց անձնակներն իրենց
համարին կըրարց հաւ մեղեքնաբար
ձեծկուեցան, որպէս թէ միւս միւսին
իրաւունքը յափշտակած ըլլար. այս
անհաճոյք արարքները եղան ու դեռ
կըլան ճիշդ այն էրկան պէս, որ
գուրաք ուրիշ ձեռ ուսեղէ, կամ վը-
նասուելէ ետեւ՝ տուն կը գաւնայ,

ու անմեղ զաւակները կը ձեռնէ. և-
պիտիք քաջութիւն. ալ հարկ չմտար
զարմանալու թէ ինչու միութիւն
չԸԼԼար. և պէտք չէ իրարու հար-
ցնել թէ, — սա միութեան փորք՝
անփութեան սատանայ է մոտիկ,
ի՞նչ է հզեր, որ երկուք իրար
համարուելու եկած ժամանակներն
կատարութեամբ իրար կը խաճեն,
իրարութիւն մը կամ գաղտնիք մը,
զոր անաչառ պատմութիւնէն պիտի
ստրկնիր:

Այս մահու թի պարագայիս մէջ
երկու ընկերութիւնն ահարկու երբե-
քնի մը առջև կը գտնուին, հերու-
քին ալ տունը բռնկած է, և եր-
կուքն ալ հըրկը մտրելու պար-
տաւոր եղած միջոցին է որ, եր-
կու եղբայր գազանաբար իրար կը
բզբոտեն. — կըրպայրական պատերազմը
թշնամուոյն գործութիւն կը ներշնչէ,
և անոր յաղթական ասպարէզը
կընդլայնէ. — հանգիստես ախար-
հը այս յայտուուն իրողութեան մը-
րայ կը ծծաղի, և իհարկէ զա-
նոնք անմիտ, ազգատեսց, եղբայր-
ասպան տրագոններով կը պատկէ-
վանգի կը տեսնայ որ, հայու ձե-
ռք հայր ընտելիչ ընկու անար-
դարանի ոճիրը կը գործուի և այս-
չափ արտասուք, այսչափ անըր
կտորած, այսչափ սրտաբեկ աւե-
րածութիւն չկրցին հայտարար դա-
մը ըԼԼալ կարգ մը անձնակներու
ճիշդ այն պահուն, որուն մէջ
տաճկական բլրն ու սուր ձեռ-
բակաւութիւն ու բռնարարութիւն
գեռ կը հնձէր ու կը հնձէ Հայկա-
կան սերունդը:

Հազար եղուկ, Հայ Յեղափո-
խութիւնը կորոյս այն փրկարար
միջոցը, երբ տաճիկը երազներու
թիւնցուցիչ քնովը պաշարեալ, երբ
ապրիլայիտութեան մէջ ոչ լուսադոյն
հմտութիւն ունէր, և ոչ ազգա-
գէտ օգնական. երբ հզոր տրու-
թիւնք գեռ Տաճկաստանի բաժան-
ման ձեռք չէին կարկառած, երբ
հայը գեռ իր գոյութեան ամբողջու-
թիւնը կը պահէր:

Այս ամէնայարմար պատկերու-
թիւնը հաճախութեամբ, և կամ թա-
գուցեալ շարժաթիւթով մը կորսնցու-
ցինք, և որ ցաւալին է, կուզենք
շարունակել այն նախաձեռնութիւ-
նը միևնոյն տպութեամբ և ան-
փորձութեամբ, որով տեղի տուինք
անհաշտելի կորուստներու:

Միևնոյն ալ ամէնքը առաջի
ունինք, այժմ չենք հայուի թէ,
թշնամուոյն տալը հաղթին դէմ տա-
ւը հոգով ինչպէս ճակատ պիտի
կապենք, չհասցուիր թէ ինչու նը-
կատողութեան չառնուիր ու՛ հայա-
տուութիւնը, և ինչու չըմհայեցու-
թեամբ գոնէ միանգամ հաշիւ չենք
ընել թէ, քնացող ուրուպական քա-
ղաքականութիւնը մեր տեան ծովա-
ցեալ հոսանքներով, ու մեր սոսկալի
ճարտարուն աղմուկներովը այնպէս
մը արթնցուցինք, որ մեծ տրու-
թեանց անդրմադրիլ գործութիւնը
բոլոր Տաճկաստանը շրջապատեց հա-
ւանական իրացուցմամբ մը, և մենք
որ տաճկաց անգոր, քաղաքականա-
պէս տղետ, և գրեթէ անպատրաստ
վիճակին մէջ չկրցինք հայրենեաց
գոնէ մէկ փորք մասը ձեռք բերել,
ի՞նչ խեղ է յուսալ որ մեծ տրու-
թեանց ձեռքէն պիտի կրնանք նշա-
նախեց մը ունենալ. բանալարու-
թեան ուղղութեանը հակառակ չէ՞
մարէ անցնել թէ, մեղդոյն, Ռուսի-
ոյ, Գաղղիոյ, Աւստրիոյ Գերմանիոյ
ախարհաշարութեան պահանջման հա-
մաձայն Տաճկաստանը բաժանելու
համար արգէն չիւնուած ախարհագ-
րական յատակագիրը փոխել, կամ
մեզ վնասակար եղող ինչ ինչ յո-
գուածները ջնջել, և մեր յեղափո-
խեան տեղի տալ որպէս կցեղով Հայ-
կական ինքնօրինութեան երազները:

Ինչ որ տուինք, գնաց. Վնաս-
նիս անփոխարինելի է, և մեր բա-
ջամարտիկ նահատակաց համար լի-
ջին դատաստանի յարութեան օրն
ալ անհաշտելի ժամանակաց լալ-
քին մէջ թաղուած է:

Ուրիշ խնդիր է թէ, յեղափո-
խութիւնը ըստ որում սկսած և
անգուզակիւ զոհերով համախոր-
հական դիւանագիտութեան մէջ ըլ-
նաւ է միանգամ, ապագային օգուտ
կար ըԼԼալ թէ ոչ, հարկ անհրաժեշտ

է հայը յեղափոխութիւնը իր սեպ-
հական անուններով կանգուն պահել
իրեւ պահեստի անկեղծութիւն մը,
որ ի հարկին կարենանք մեզ ինկած
պարտականութիւնը կատարել այն
ատեն միայն, երբ մէկ կամ միւս
տէրութեան չանը պահանջէ Հայոց
ինքնօրինութիւնը: Հետեւաբար ալ
ժամ է որ թողունք անձնագրովու-
թիւնը, ի բաց վտարենք տկարու-
թեան մէջ քաջ ձեռնալու ծննդե-
լի խորհուրդները, մանաւանդ ամէն
մէկերնիս մէկ մէկ պաշտօնատար-
ներ ըԼԼալու աղայամուլութիւնը:

Փորձ ունեցանք, կորուստ և
պարտութիւն ունեցանք, այլ ևս բը-
նախին ներքին չէ մեզ քանի մը անձի
ձեռք ունէր և ուժանակ տալ, ու
ըրկել այնպիսի տեղ մը, որ հա-
ղաւ յեղափոխութիւնն ոչ ինչ չէ կա-
րող ընել, բայց եթէ կրկին կրկին
հրաւիրել այն անօրէն ճարտար, որ
բոլոր ախարհը բառնեցուց:

Այս օրինակ յայտուուն և բառ
հաճոյս տեղի ունեցած գործիքական
շարժումները եթէ ազգակործան դա-
ւադրութիւններ չեն, ուրեմն ինչ
են. ո՞վ կ'ընայ ապացուցանել թէ, քա-
նի մը հարկը կամ քանի մը հազար
հոգիով լաղմութիւն, և կազմակերպ-
եալ դիւանագիտութեամբ ամրացած բա-
ղաքի մը վրայ յարձակելու և օգ-
տիւն ծծաղելի յիարական և ար-
քաղակելի չէ. իսկ եթէ կան օտա-
րազներ կամ օտարացեալ հայեր, որ
հայու, և յեղափոխութեան անու-
նով օտար քաղաքականութեան պա-
հանջմանը համաձայն մահահրաւէր
շարժումներ կ'ընեն, և խեղճ հայե-
րը ճարտիկ կուտան, ինչպէս որ ալ
ի մասնէ հաւանական է, ուրեմն
ալ ինչ կեցնէ ենք, համակամ և
համամիտ այդ սակաւաթիւ գաւա-
ղիւններուն վրայ յարձակելու, և մեր
կանխիկ, ևստացածքին, պատուոյն,
կրօնքին և հայրենեաց ոյս դաժան
անձանց կեանքը բառնանք ուխար-
հէն, և այնու եթէ մեր առժա-
նայ երազները չիրադարձուին, գոնէ
չարարար մեռնելէ, հարստահարուե-
լէ և հեռաւարտ սպանելէ գերծ կը
մնանք:

Քանի որ կորստեան սոսկալի
դաճակէժին վրայ կը գտնուինք, և
վտանգն իրիտ մտալուտ է, պի-
տէ՛ք, ինչ կը խորհին յեղ. երկու
ընկերութիւնները, ինչ կ'երազէ ո-
ղորմելի ժողովուրդը, և վերջերս
ինչ կ'առաջարկեն կարգ մը յորուա-
ծաղեր. ահաւասիրի:

Ա. — Յիշեալ ընկերութիւնք ա-
ռանց իրենց բուն զաղմիւրն յայտ-
նելու միացման պատրուակին տակ
վիճակաւ ստացուցանելու կ'ընեն մէկ
մէկու՝ տղայ նման պահուցութեամբ
խաղալով:

Մէկը միւսին կ'ըսէ. «Եթէ մի-
անալ կ'ուզէք, կ'ե դ ռ ո ս ա ց ու
մ ը ընդունեցէք, խեղդիւր կը վեր-
ջանայ»: Միւս կողմը ապակեղո-
նացման պղծէն բռնած՝ «գոյր ա-
պ ա կ ե դ ռ ո ս ա ց ու մ ը ընդու-
նեցէք, խեղդիւր կատարելապէս կը
լուծուի»:

Ետտ քիչ մտածելու կարող մարդ
մը կրնայ ըմբռնել թէ, հակա-
անաշտարկութեան մէջ միութիւնը միւտ
անխորհիլ կը մնայ:

Բ. — Միւս կողմանէ ժողովուր-
դին ալ հոգին բերանը եկած, մէկը
զաւեցին, մէկը եղբորմէն և մէկը
իւր սիրելիներէն իտպատ բաժնուած՝
յուսահատ և վշտակիր պիտի մի-
ութիւնն կ'ազգային, առանց գիտ-
նալու թէ, երբ միանալը բն-
կերութիւնք եթէ ասկէ առաջ ա-
ռանձին առանձին գործելով ազ-
գին վնասակար եղան, բնական է
որ Հաւաքական միութեան մէջ ալ
վնասակարագոյն պիտի ըլլան. վասն
զի եթէ տաք տղէտ գիւղացիներ
լու քով ուրիշ տաք տղէտ գիւ-
ղացիներն ալ տեղեցեալ, կրնան հա-
ւատալ որ փրանց կաճաւ մը կազ-
մած եղբայր՝ առանց գոնէ գիտնոց
բարխառնութեամբ զանոնք վերա-
կաղմուտ:

Եւ կամ զորօրինակ եթէ ծանր
կամ թեթեւ յանձանք ունեցող ան-
ձի մը հաղուստը փոխու, խեղդիւր
անպատուութիւն չրեղելով, կրնան
ընդունիլ որ անոնք անմեղ են.
Հետեւապէս տկար միջոտ տկար,
տղէտը միւտ տղէտ և անզգան միւտ

անզգայ կը մնայ. առոր վրայ խո-
սիլ ու պիտիլն պարզապէս խաբէ-
սութիւն է:

Գ. — Յօդուած գործիքէն ոմանք
այս կերպ միութիւն անօգուտ, և
թերեւս ալ աւելի վնասակար լինե-
լը յառաջ բերելով — համարախո-
թեան — ճարտարախօս քարոզիչներ
դարձան՝ առաջարկութեան նորու-
թեան թիւեւ յաջողածոց նորու-
թիւն մը անկեղծութիւն:

Բայց ներուի ինձ առանց որ և
է մտադրութեամբ ըսել թէ, իրաւ
է որ այս կերպ միութիւնը օգուտ-
կար չէ. սակայն և այնպէս գետե-
ղեքը նստած յորդ ջրեր տեսնել
եռեւ — ջուր պէտք է — բոլորով աս-
տանդիլ, և ջուր խեղդիւր ուղիղ
բանաղարկութեան կը հակառակի:

Համարախոսութիւնը եթէ չիմ սը-
խալը, ժողովուրդին միևնոյն կենթա-
կայի վրայ ունեցած համախառն-
ութիւնն է լաւ գիտնէր որ, հայ ժո-
ղովուրդը հարստահարութեան տա-
ռապանքէն ձանձրացած, մահուան
եղիւղէն սարաւաճած, անտոյց կեն-
ցաղի մը մէջ բոտ ամենայնի յուսա-
հատ, տղէտն միևնոյն գիտուն, երի-
տասարդէն մինչև ծիւր, աղքատէն
մինչև հարուստ (ի հարկէ իւր բա-
ցառութեամբ) ամէնքն ալ իրենց կե-
նաց, իրենց կրօնից և հայրենեաց
փրկութեամբ համար չեն զնամար՝
տան ինչ որ կրնան ընել. ահաւա-
սիկ փառքուղ համարախոսութիւն մը,
զոր միտուելն այլ ևս անելիւր է
կարծեմ. և եթէ կոյ ըսելու բան
մը, այս է թէ այս վիճակին մէջ ոչ
միութեւն և ոչ համարախոսութիւն
հիւսնողի մը պէս պիտի մնան ան-
կոյնոյ մէջ, միևնոյն որ կոչնագրիւր
զան հեղձկտէ զանոնք հաղորձ-
եալ ախարհը փոխադրուի:

Ուրեմն մեզ կը մնայ փնտռել
նոր վարչութիւն մը, և նոր վըս-
տահութիւն, որ ասոնց երկուքը կա-
րող լինին յիշեալ ընկերութիւնները
միացնելու և համարախոսութիւն խոս-
դալու շարժման մէջ գնելու, ըստ
իմ խոհարհ կարծեալ պէտք է հա-
տեւալ առաջարկն ընդունել հարկ
եղած կարեւոր փոխախոսութեամբ՝ ա-
ռանց սակայն հիմնական սկզբունք-
ները խախտելու:

(Շարունակելի)

Սպասու ֆարսաւ

ՏՈՒՆԻԹ ՄԱՏԱՆԻԹԻՒՆ ՄԵՐ

Երկու երեք տարիներէ ի վեր
(Առաջադրում) Սիւնեացիք մէջ տե-
ղի ունեցած արտադրութեան և միւս-
գաւայն տ

կերպարը լուսաւորչական քահանայ, իսկ երրորդը արդէն մ ա հ մ ե - տ ա կ ա ն ։

Թողունք այդ ապրիտ անձի հոն ունեցած անթուելի դաւաճա- նութիւններն ու ազգակործան ըն- թացքը, վերառնենք մի միայն այն հարուածը, զոր նոյն իսկ արտա- սահմանէ կը ցանկար վճռականա- պէս իջնցնել այն կարգ մը բըռ- նութեան ռիսքերն անմեղ հայ ե- րիտասարդներու գլխուն, որոնց վը- րայ արդէն կառավարութիւնը չորս աքցով կը հակէր, և ամենաշնչին պա- տուակ մը չափազանց իսկ կը հա- մարուէր, անոնց բոլորն ալ ամե- նածանր պատիժներու ենթարկե- լու։ Յեշտ ճիւղերը այս վերջին տարիներու մէջ Ամերիկայի գանա- զան մարդասիրական ընկերութիւն- ներէ ի նպատակ արկածելոց և կարօ- տելոց զրկուած հարկւրաւոր ոսկի- ները իր արամադրութեան ներքե ունենալով, գրեթէ այդ գումարին չնչին մասն իսկ որչա՛ն նպատա- կին չգործածեց և միա՛նգամայն այլ և այլ զգուշի ընթացքի պատ- ճառով այս տարուայ օգոստոս ամ- սոյն ժողովրդի մեծամասնութեան համաձայնութեամբ վաճառեցաւ իր պարտքէն իսկ նա չնայելով որ այդ գումարը 100 աւոր թշուառ ու անօթի ընտանիքներու ու որբերու միակ յոյսն ու դարմանն էր, և կուրցած ըլլալով իր չահասկութեան չափազանցութենէն, անբարեխղճա- րար լեցուց գրպանը 100 աւոր ոս- կիները ու յանկարծ մեկնեցաւ յիշ- եալ գիւղէն։ Անտիօքի կառավա- րութենէն Պէքուսթի համար անցա- գիր մը ձեռք ձգելով յաջողեցաւ Ա- լեքսանտրէթէն շոգնաւ նստիլ ու Կիպրոս ելլել։ Ուրիշ Սուէտիայի մէջ իր դաւակնից 3-4 հանրածա- նոթ մատնիչներու հետ նախապէս ունեցած պայմանաւորութեան հա- մաձայն նամակ մը կը գրէ իր մէկ բարեկամին, որուն թարգմանութե- նն է հետեւեալը։

«Սիրելի բարեկամս պ. Գրգուր

Ե ո զ ա ռ ո լ յ Ե

«Այս մի քանի օրուան մէջ «Եւհէնը, (պարսպիւնի տպաւորու- թիւն թողցած և կառավարու- թեան վրայ, Չ օ ք-Մ ա ր գ ա ն ի մէջ ցոյց տուած կերտութեան առ- «թիւ) և ուրիշ մի քանի հատ նը- ղանաւոր յեղափոխականներ Սուէ- տիա ելլելու նպատակով նաւ նըս- տան, հետեւին ունենալով ըստ «բաւականի գէնը և այլ ռազմա- «կան պաշար։ Ուստի եղբայրաբար «խրատ կուտամ ձեզի, որ առանց «վայրենեան մը անցնելու, աճա- «պաքէն եղելութիւնը կառավարու- «թեան իմացնել, որպէս զի պէտք «եղած միջոցները անմիջապէս ձեռք «առնելով՝ իսկ մը անկարգ ու ան- «վայել սրկկայութիւններու տեղի չի «տրուի»։

«ՊԱՏ. ՍՏԵՓԱՆ»

Նամակը փաստին ձգելով ինքը կ'ուղեւորի պէպի Ամերիկայ, ուր՝ չգիտեմ որ քաղաքին մէջ կը բը- նակի այժմ։

Նամակը անմիջապէս գրուած նպատակին հասաւ Օր մը յետոյ վերոյիշեալ մատնիչներու կող- մէ քանի մը կեղծ կնիքներով ար- ղէն պատրաստուած հանրագիր մը մատուցուեցաւ կառավարութեան, յայտարարելով թէ «Սուէտիայի մէջ օտար յեղափոխականներ կան, և տեղացիներէն ալ կարգ մը սրի- կաններու հետ գաղտնի յարաբերու- թիւններ հաստատելով՝ կ'ուղեն նո- րէն խռովութիւններ յարուցանել ընդդէմ մեր հայրախնամ տէրու- թեան, և մենք ահաւասիկ ի նը- ղան հաւատարիմ հպատակութեան, կուզանք տեղեկացնել ձեզ մի ինչ որ իրականութիւն է. ըստ որում, օր առաջ հարկաւոր միջոցներով անոնց հետեւին և պէտք եղած պա- տիժները արդի, երկրի անդորրու- թիւնը անխռով մնալու համար»։

Իսկ կառավարութիւնը՝ այդ եր- կու մատնագիրը իր ձեռքը ունե- նալով հանգընձ նախկին մի քանի անշուղդ փողձերէ լուս մը խա- տուած ըլլալով, անխռովութիւն

համարեց նորէն իր սովորութեան համաձայն յանկարծակի ապրիլի միջոցներով բռնի ուժերու գ'միլ, տեղացիներու կասկածելիները ձեռ- րակալելու համար։ Եւ առանց ու և է աղմուկ բարձրացնելու, ըս- տացած մատնագիրը ուղղակի հա- լէպի կուսակալին զրկեց, որը՝ իս- կոյն դրան հեռագրելով կ'ոտանայ հետեւեալ պատասխանը.

«Կիլիկիոյ ընդհ. հրամանատար «Ֆէրիք փաշա Ալի-պէյը, թող աճա- «պաքէ գէպի Սուէտիա, և եղիւն- «թիւնը բնիկու և ապա օրինա- «ւոր միջոցներով զսպելու համար։ «(Անտարակոյս կառավարութեան յա- տուկ իմաստով)։

Հրամանը իսկոյն կատարուե- ցաւ Այի պէյ, Ֆրոնտի- տելիքը, սեպտ. 13(25)ին Անտիօք հասաւ, ուր թուրք վայրենի խու- ժանը անհամբերութեամբ կ'սպասէր հանրածանոթ արեւմտաբնոյ գողա- նին, այն յոսով որ յեղափոխա- կաններ ձեռքակալելու ցանկալի ձեռ- նարկին իրենք ևս մատնակցելու հրամանը պիտի ստանային, ի հար- կէ ոչ որի համար կարիք կայ, անոնց վայրենի նպատակը պայ- դելու, ինքնին բացայայտ է թէ լոկ մի քանի յեղափոխականներ ձեռքակալելով ինքզինք վերջացնել անոնց համար երկըք նշանակու- թիւն չունէր. եթէ ոչ այլ և այլ պաղանային ցանկութիւններ, որք մի միայն ցանկութիւններ մնացն, և յուսախարութեամբ պակուեցան, թէ՛ ամբողջ և թէ՛ մեր մատնիչ չպարտները, շնորհիւ Անտիօքի ֆը- րանսական Միւսատու՝ ապիւր և բարեխիտ Մ. Փոթնի, որ ոչ մի- այն ամենամեծնութեամբ ամեն ջանք ի գործ դրաւ, այլ ի պա- հանջէն հարկին սպառնական զրիք իսկ բռնեց և յաջողեցաւ վստա- հացնել բնիչ Ֆէրիք Ալի փաշա- յին, թէ Սուէտիայի մէջ ոչ մի բան կայ, այլ այն տարածայնու- թիւնը լոկ անձնական հակառա- յիկութենէ զրկուած մի քանի խու- վարները շարամուտութիւններէ ա- ռաջ կ'կան է, որպէս զի իրենց գաղանային կիրքերը այս առթիւ կառավարութեան ձեռքով յաջեցը- նեն։ Այս համոզմամբ Ալի պէյը շտապեց գէպի Սուէտիա և ամէն մի գիւղը առանձին բնիկ և հարցուփորձել յետոյ, ծովըզերայ պահականցները աստիճան մը ևս ամրացնելով և հայ գիւղացիներու ցոյց տուած անդորրութեանը շնոր- հիւ, գիւղերէն հեռանալով Անտիօք վերադարձաւ։ Հետեւեալ օրը ուղ- ղեց իր ճամբորդութիւնը գէպի Ա- լեքսանտրէթէ ու Մէքսի, ուր յա- ջողեցաւ յազօրը տալ Սուէտիայի համար պատրաստած թուանաւոր բա- րակութեանը, բանտարկելով մտաւո- րապէս 50-60 անմեղ հայեր։

Այս տխուր եղելութիւնը նկա- րագրելով՝ գլխաւոր նպատակն այն է որ զգուշանան Ամերիկայ զոտ- նուող այն կարգ մը ազգասէր, բայց անփորձ հայերը, որք յարա- բերութիւն ունին յեշտ խաղախ և ազգաբաւ ՊԱՏՈՒՆԻ ՍՏԵՓԱՆԻ հետ, որը լուս օտարմասիրած ըլ- լալով, խաբէրայութիւնը՝ բաւական ճարպկութեան ունի իր վատ ար- հետին մէջ, այսինքն ազգասիրու- թեան կեղծ գիմակի տակ շահա- խնդրութիւն փնտռել

Կը յուսամ թէ սոյն յօդուած ո- վըս ընթերցողներու համար անոր կեղտոտ կեանքի մէջ մութ կէտ անքնի խաղախութեան փնտռելու զրիք կը մնան, որովհետեւ Ամերիկա գնա- լուն գլխաւոր նպատակն էր նորէն յանուն կարօտելոց գումար մը հա- ղանակել և կ'ըլլէ՛

ՔԱՉԻՆ

16 հոկտ. Աղբրանդերիւս

ՊԵՏՔ Ե ՄԻԱՆԱԼ

ԲՆԻԱՐ. (Պարսկաստան) 13 նոյեմբ. 97

Շատ գրեց, նաև շատ խոս- ւեց միութեան մասին. մի բան, որ շատ վաղուց պիտի իրագոր- ծւած լինէր, և այսօր մենք բո- լորս մի վեհ գրօշի տակ մտած պի- տի պաշտպանելիք որ գլխաւորն է, միաճամուռ ուժով ձեռք բե- լելիք մեր ցանկալի ազատութիւ- նը։ Սակայն այդքան երկար ժա- մանակ խօսելուց, քարոզելուց յե- տայ ինչ ենք տեսնում մենք այ- ժմով— կրկին միմիայն ստիք տակ փորել, միմիայն պարսկակեղ, մի- միայն մատնել. Եւ այս բո- լորը լոկ այն պատճառով, որ մի ինքնասէր, մի շառլատան հոտո, մի կամակոր ևս մի թթու անձնա- սէր չկանցան լսել ընդհանուրի ձայնին, ընդհանուր ազգի փափա- գին, որով և նրանք եղան ազգի սրբազան դատի լուծման շեղելու և ձգձգելու պատճառը։ Սակայն միութեան դադարարին ծա- ռայողները երբեք չպիտի յուսաՀա- տին այլ այդքան պիտի քարոզեն, մինչև իրենց փայփայած համակրե- լի գաղափարը որոշարժած և գոր- ծադրուած տեսնին։

Իսկ մենք իբրեւ անհատ այժմ պիտի վստահանք մեր կարծիքը յայտնել, մի կարծիք, որին չենք կարծում թէ ը'դգէմ եղողներ կը գտնին.—այն է. առ այժմ գոր- ծել եթէ ոչ միայն մի գրօշի տակ, գէթ միաձայն, միացեալ կըռ- տող ուժերով և համաբաշխութեամբ, որից յետոյ միութեան ըստ ինք- եան անխառնարկի կը լինի հեռ- պէտէ իրար հետ չլուծելով, իրար հետ մօակից ծանոթանալով. եթէ միայն այդ ժամանակ կրկին առաջ չգան և չխանգարեն գործը մի քա- նի հոտոներ, որոնց այժմ մի իսկ պէտք է գործս վաճառել, ինչ կու- ճալցութեան մէջ էլ օր լինին։

Կրկնում ենք, չենք կարծում որ մեր այս կարծիքին դէմ լինին, ու- ռովհետեւ ինքն Նազարբէկը, որին կարծում են լինել խռովարար, այ- ժմ նոյն միտքն է յայտնում իր պաշտօնական «Հնչակ»ի մէջ, աճ- բողջ Հնչակեան կուսակցութեան կող- մից. այն միտքը, որը մենք իբրեւ նախաձեռնողի միութեան այժմ գալիս ենք յայտնելու մեր անձնա- կան կարծիքով, հաւանութիւն գը- տած է շատերի մօտ։ Կրկնում ենք, միայն սոյն տեսակի մէջ ենք գտն- նում այն գործի լուծումը, որի համար այժմ շտերն են աշխա- տում.—միութեան հաստատել բոլոր հայ յեղափոխական կուսակցութեանց մէջ և ի մի ձուլել բոլորը։

Իսկ մեր ասածը ապացուցա- նելու համար, ահա բերենք մի փաստ միայն մօտէն անցնալից։

Հաղիւ երկու ամիս անցել է այն օրից, որ Պարսկա-Տաճկական սահմանի վրայ ծագեցան խռովու- թիւններ Գաշակահայկաների և վայ- րենի բրդերի մէջ, որի հետեւեա- քը այն եղաւ, որ մինչև այժմ էլ պարսից երկրի խաղաղ հայ ժողո- վուրդը կրում է հաւածանքներ քիւրտ հրոսակների ձեռքից. իսկ մի խումբ Հնչակահայներ վստայութեամբ ջար- քելով բրդերին մօտն երկրի ներ- սերը, Բայց ինչ արին վերջը Գաշակահայկաները գող կառուի նը- ման պոչերը հաւաքելով մի մի ծակ մօտն թողնելով անմեղ հայերին մօտ հաւածանքների ենթարկուելու։ Իսկ Հնչակահայները մտնելով ներ- սերը, պարզ է որ, նրանք էլ ե- թէ միւսներին հետ չմիանան և չըս- պանեն ընդհանուր շարժման ժա- մանակին, պիտի իրենց նախորդ- ների պէս քանի մը կոպէկնոց գըն- դակներ զրհ գնան։

Իւրեմն եթէ դրանք ուղղուեն յեղափոխութեան գաղափարին ա- րատ չբերել և յեղափոխական դը- րօշը բարձր և մշտական պահել, պէտք է միանան գէթ միացնեն կըռ- տող ուժերը, և համաբաշխութեամբ կուրի թշնամու դէմ, մինչև ձեռք կը բերեն ազգի ցանկալի ազատու-

թիւնը։ Այն. թող նրանք միաՀա- մուռ ուժերով գէնք ի ձեռքն դէմ գնեն թշնամուն և միաձայն պաշտ- պանեն ազգի սրբազան դատը. մի- ու թ է ա մ մ միայն մենք կարող ենք մեր իդլայն պաշտպանել և մեր փափաքին հասնիլ։

ԱՍՍՈՒՄԱՆ

Ս Ի Ռ Ի Թ Ի Ն Ը ՅԱՋԱՅՆՈՂ ՀԻՄՆԱԿԱՆ Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ն Ե Ր

Շատ մի անցեալ թուով խոս- տումին կը փութաք միութիւնը յաջողցնող պայմաններու հրատա- րակութիւնը կրկնել, նոտալոք թի- ւը սպասած ըլլալուն համար։

1. —Արտասահմանի կեդրոնա- կան յարմարագոյն քաղաքի մը մէջ կազմել առ ժամանակեայ պաշտօն տնեցող մի յանձնաժողով հայ հա- տարակութեան՝ և մանաւանդ յե- ղափոխականաց վստահութիւնն ու համարումը գրաւող չէզոք անձնա- լարութիւններէ բաղկացեալ։

2. —Յանձնախումբը՝ բոլոր յիշ. կուսակցութեանց կեդրոններու, պի- տաներու, մասնաճիւղերու և քօ- միթէներու լիազօր ներկայացուցչ- ները կը հրաւիրէ ժողովաւայրը։

3. —Անկարգութեանց և այլ խռովութեանց տեղի չտալու հա- մար, բացի հրախրուած պատ- ճառարներէ ուրիշ ո՛ր և է ան- հատ ժողովին մասնակցելու իրա- ռուք չունենալ։ Ժողովն իր զը- որնիակ նիստերու գործունէու- թեան արդիւնքները հետզհետէ մասնաւոր թուակներով հաղորդէ հասարակութեան, իրեն վերապա- հելով էական գաղտնի կէտերը։

4. —Յանձնախումբը իբրեւ հա- մարառու մարմին—յեղափոխական կուսակցութեանց ընդ. հաւանելի- ուր աչքէ անցնէ, եթէ ունին պատ- բաստի գրամ, յանուն հայ հասա- րակական պահանջներով դրամը ըս- տանայ և առժամակա յանձնէ ապահով պահելու մը ազգին ա- նուան տակ, մինչև ցնոր տնօ- բէնութիւն։

5. —Յեղափոխական կուսակ- ցութեանց մէջ մինչև ցարդ պա- տահած ինչ ինչ թիրաթիւնները և զեղումները նկատի չառնել և անոնց վրայ ծանոթանալով դրամ չպահանջել եթէ կրնան զօրաւոր փաստերով ապացուցանել իրենց գրամ չունենալը։

6. —Գործին սիրոյն համար յի- ղափոխական մարմինէն հեռացնել այն անձերը, որոց անցնալը արտատա- լուրուած և ներկան կասկածելի թուած է շատերուն, ըլլայ իրա- ղութիւն ըլլայ գրապարտութիւն։

7. —Ձեռքի «Հնչակ» և «Գրօ- շակ» այսինքն Հնչակեան և Գաշ- ակահայկան կուսակցութեանց ա- նունները և մի նոր անուն տալ նորակաւով վարչութեան. ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԵՂ. ՄԻԱՅԵՆԸ ԿՈՍՍԱԿՅՈՒԹԻՆ անունով, ինչպէս Յունաստանը որ ունի այժմ, «ΒΟΥΛΗ Έταρείς» (Ազ- ցային Ընկերութիւն), և ապստամ- բութեան ժամանակ ունեցած է «Βούλη Έταρείς» (Բարեկամական Ըն- կերութիւն) որուն կեդրոնը հա- տատուած էր Թուսիոյ Օտէսա քա- ղաքին մէջ։

8. —Կեդրոնական վարչութիւ- նը պէտք է բաղկանայ հիմք ան- ճամբներ, որոց երկուքը ըլլան ա- ռաջին դասակարգի պատկանող, նիւթական և բարոյական կարո- ղութեան ունէր անձինք, իսկ եր- կուքը յեղափոխական կուսակցու- թեանց ներկայ վարչներէն։

9. —Վարչութիւնը ինք կ'ընտրէ արտասահմանի և թուրքիոյ կեդ-

րոնական քաղաքներու մէջ փոր- ձառու և վստահելի լիազօր ներ- կայացուցիչներ, որոնք միայն ուզ- դակի յարաբերութիւն ունենան Կեդ- րոնին հետ։

10. —Լիազօր ներկայացուցչ- ները իրենք պէտք է ընտրեն տեղ- ոյն շրջակայ գաւառներու մէջ 2-3 անդամներէ բաղկացեալ մաս նաճիւղեր և անոնց պաշտօնը վա- ճարացնել Կեդրոնին։

11. —Գաւառներու մասնաճիւ- ղերը պիտք է չարժին իրենց լիա- ղօր ներկայացուցչի խորհրդով ա- ռանց վերահասու ըլլալու Կեդրո- նի գաղտնիքներուն։

12. —Լ. մէն տեղերու մասնա- ճիւղերը իրենց ներկայացուցչի նա- խաճուտութեամբ կարող ըլլան ի- րենց խորհրդները գործադրել, ա- ռանց Կեդրոնէն հրահանգ սպա- սելու, եթէ գործը ստիպողական է և ժամանակը չենբերու իսկ մեծ գործի մը համար անհրաժեշտ ըլ- լայ Կեդրոնին հրաման ստանալ։

13. —Երկրի բոլոր ներկայա- ցուցիչները իրարու հետ գաղտնի յա- րաբերական կապակցութիւն ունե- նալով, Կեդրոնի հետ կապուած լլան։

14. —Կեդրոնական վարչութիւ- նը պէտք է այնքան բարձր մար- մին մը նկատուի, որ մինչև խըն- բարկութեան աստիճանին չզիջանի, պայնքն իրեն համար պատօնա- կան թերթի չունենայ, այլ իր ո- րոշումները մասնաւոր թուակներով ժամկարար հաղորդէ ուղղակի իր ներկայացուցիչներուն։ Հրապա- րակի վրայ տեսնուած գործերը մի- այն կրնան յրատարակել անհատա- կան թերթերը. Կեդրոնը՝ այս թեր- թերէն մին կրնայ իրեն կէս-պաշ- տօնական թերթ ընտրել և իր կո- չումները անոր միջոցով հրատա- րակել։

15. —Իրաւունք չտալ ազգա- յին և ոչ մի անհատի հասարա- կաց գողտրալը յուրդը և կուսակ- ցական ոգի ներշնչող որ և է գա- ղափարի օտկան թերթ հրատարա- կել։ Այս յօդուածի արտագրա- թիւնը բռնաբարող անձեքը պէտք է հաշակոյնի խռովարար, ազգա- յին չահերու հակառակող և իբր որոշ դաւաճանիկ հաւածուին և խախի պատմուին, ըստ ներքին ծրագրի նորակաւով վարչութեան։

16. —Կեդր. վարչութիւնը կ'ո- րոշէ ազգային տարբ մը, որուն պէտք է մասնակցի ընդհ. հայու- թիւնը, ըլլայ հրաւերով, ըլլայ ազ- քատ։ Ամենաազգատ հայ անհատ մը կարող է գոնէ ամսական կէս ֆրանք վճարել, առանց կասկածի- լու. քանի որ Կեդրոնը կազմուած պիտի ըլլայ բ ա Ր Ը Ե վ ը ս- տ ա հ Լ Ի անձնա որութիւններէ։

17. —Մասնաճիւղերը իրենց տեղի ազգայիններէն գրամները գտն- ձելով՝ մէկ քառորդ մասը պահեն իրենց ստուակի մէջ պատմական արտասովոր ծախքերու համար և երեք չորրորդ մասը տեղւոյն ներ- կայացուցիչին միջոցաւ կը գրկին Կեդրոն։

18. —Կեդրոնը իր ստացած գումարները պէտք է ապահով դը- րամատան մը յանձնէ միշտ ազ- ցին տրամադրութեան տակ ըլլա- լու պայմանաւ. ոչ թէ գրամը պան- քին յանձնող անձերու անուան տակ։

19. —Վարչութիւնը պարտա- լարի վեց ամիս անգամ մը գաղա- նի թուակներով բոլոր լիազօր ներկայացուցիչներու հաղորդել ել- մատական ընդհ. հաւանելիքը։

20. —Կեդրոնը եթէ երբեք ու- ղէ յեղափոխական շարժում մը ա- ռաջ բերել, պարտի բոլոր լիազօր